

Η αρχαία Ελεύθερνα

Με ένα μεγάλο πέτρινο καράβι, που έστριψε την πλώρη του βορειοδυτικά κι άραξε μέσα στο άφατο πράσινο της φύσης, μοιάζει ο λόφος της αρχαίας Ελεύθερνας, στους πρόποδες του Ψηλορείτη, της αρχαίας Ίδης, και σε υψόμετρο περίπου 380 μ. πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Η ύπαρξη πόσιμου νερού από τους χειμάρρους που περιβάλλουν τον λόφο αλλά και από πηγές και πηγάδια, η οχυρωματική του θέση και η ατένιση του κρητικού πελάγους από την ακρόπολη, ο συνδυασμός μεγάλων γεωργικών καλλιεργητικών εκτάσεων στα Β., Α., και Δ., βοσκοτόπων και δασών στα Ν. ορεινά, για κτηνοτροφία και κυνήγι, αλλά και για ξυλεία αρχιτεκτονικής ή ναυπηγικής χρήσης, καθώς και η παραγωγή σε σπάνια προϊόντα, όπως μέλι, κεριά και κρητικά βότανα –άλλα για να γιατρέψουν τον ανθρώπινο πόνο κι άλλα για να περιποιηθούν και να αρωματίσουν το σώμα των ανθρώπων ή για να θυσιάσουν τους θεούς των–, η ύπαρξη λατομικού ασβεστολιθικού πετρώματος για αρχιτεκτονήματα και γλυπτά έργα, καθώς και η ύπαρξη σιδήρου στη γειτονιά της, στα Ταλλαία όρη, είναι ορισμένοι από τους κύριους λόγους που οδήγησαν στην ίδρυση της αρχαίας Ελεύθερνας, επάνω στον λόφο του Πρινέ, στο Νησί και κατά καιρούς στα γύρω υψώματα (Αλφά και Λαγκά), καθώς και σε άλλες εγκαταστάσεις, κώμες και λιμάνια στη βόρεια ακτή, στην ευρύτερη επικράτεια της πόλης.

Η θέση της, στην καρδιά της Κρήτης, στη μέση περίπου απόσταση από την αρχαία Κυδωνία (Χανιά) στα δυτικά και την Κνωσό στα ανατολικά κι ακόμη από την Φαιστό και τη Γόρτυνα στα νότια, την ευνόησαν πολλαπλώς.

Όλα τα παραπάνω αλλά και η σχέση της με τη θάλασσα απετέλεσαν τις αιτίες της δομής μιας ανοιχτής κοινωνίας με εξάρσεις και βαθύνσεις στο διάβα του χρόνου και της ιστορίας της, όπως φανερώνουν οι έρευνες, ανασκαφικές και άλλες, του Πανεπιστημίου Κρήτης, που ξεκίνησαν από το 1985 και συνεχίζονται και σήμερα.

Τα αποτελέσματα των προανασκαφικών, ανασκαφικών και άλλων ερευνών στις θέσεις: Ορθή Πέτρα, Πυργί-ακρόπολη, Κατσιβελος, Νησί, Ελληνικό, Μεσόπορο, Ξενιανά, αρχαία Γέφυρα, λατομείο Περιστερέ, νεκροπόλεις και μνήματα Αλφάς και Λαγκάς, καθώς και άλλες, όπως στο Πηγαϊδάκι, τον Λωτό και στην Αγία Ειρήνη (βλ. χάρτη με τις θέσεις), οδήγησαν στη δημιουργία ενός αρχαιολογικού πάρκου, του Άλσους Ελευθερναίων, καθώς και του μουσείου. Και όλα αυτά χάρη στην αμέριστη στήριξη του Πανεπιστημίου Κρήτης, του Υπουργείου Πολιτισμού, των προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ (στέγαστρα και φυλακεία του αρχαιολογικού χώρου κ.λπ.) και του ΕΣΠΑ (μουσείο) αλλά εν μέρει και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας (Αριστίνδην μέλη της Μεσογειακής Αρχαιολογικής Εταιρείας "ΜΑΕ", Οργανισμοί, καθώς και Φορείς και φυσικά πρόσωπα).

Καθώς οι έρευνες και οι ανασκαφές συνεχίζονται, το Μουσείο του Αρχαιολογικού Χώρου Ελεύθερνας, με επίκεντρο σήμερα τον Όμηρο, έχει το προνόμιο να μπορεί να ανανεώνει τους εκθεσιακούς χώρους του κάθε φορά και με νέα ευρήματα.

Χαρείτε τα, ακολουθώντας τη φορά που υποδεικνύεται από τα φυλλάδια και την κάτοψη του αρχαιολογικού χώρου και του μουσείου.

Καθηγητής Ν. Χρ. Σταμπολίδης
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ancient Eleutherna

Rising at approximately 380m above sea level, the hill of Eleutherna on the slopes of Mount Ida (Psiloritis) resembles a vast stone ship with its prow pointing northwest, while moored among the ineffable green.

The abundance of drinking water from the streams surrounding the hill and from natural springs and wells, the site's naturally fortified location, the view of the Cretan sea from the acropolis, and the close proximity to large expanses of arable land to the north, east, and west, to pastures for livestock and forests for timber – essential in architecture and ship building – in the mountains to the south, to rare goods, such as honey, beeswax, and aromatic herbs for burnt offerings to the gods or for healing, treating and perfuming the human body, to limestone for building and sculpture, and to iron in the neighbouring Tallaia Mountains, are some of the main reasons for Eleutherna's establishment on the hills of Prines and Nisi and on the surrounding hills (Alfa and Langa), along with its dependent villages and harbours on the north coast, within the city's territory.

The city's location at the heart of Crete, approximately mid-way between ancient Kydonia (modern Chania) in the west, Knossos in the east, and Phaistos and Gortyn in the south favoured the city's development.

All of the above, together with the city's ties to the sea, set the foundations for a society that was open to the world and subject to ups and downs during the course of its history, as the University of Crete's excavations and investigations, undertaken systematically since 1985, have shown.

The results of the excavations and other investigations at the sites of Orthi Petra, Pyrgi-Acropolis, Katsivelos, Nisi, Elleniko, Mesoporo, Xeniana, Pigaidaki, Lotos, and Agia Eirini, at the ancient bridge, the Peristeres quarry, and the cemeteries and tombs at Alfa and Langa (see map), led to the creation of an archaeological park, the *Eleuthernian Grove*, and of the museum, in which you presently stand. All of this became possible with the continuous support of the University of Crete, the Hellenic Ministry of Culture, the Third European Community Support Framework (shelters, guardhouses, etc.), the National Strategic Reference Framework (museum), and private foundations (Members of Excellence of the Mediterranean Archaeological Society "M.A.S.") and individuals.

As research and excavation continues, the Museum of the Eleutherna Archaeological Site will be able to continuously renew its display, currently centred on Homer, with new finds.

Enjoy your visit by following the course indicated in the leaflet and on the exhibition's ground plan.

Professor N. Chr. Stampolidis
University of Crete